

Sociāli ekonomisko faktoru ietekme uz cilvēku ar invaliditāti nodarbinātību

Ph.D. Zaiga Oborenko, LZA LMZN zinātniskā sekretāre; ISMA asoc. profesore

Dr.habil.oec. Baiba Rivža, LZA akadēmiķe, valsts emeritētā zinātniece, LZA ģenerālsektretāre, LLU profesore

Dr. habil. sc. ing. Pēteris Rivža. LLU profesors, vadošais pētnieks

Dr.oec. Marga Živitere, valsts emeritētā zinātniece, ISMA profesore, VeA vadošā pētniece

Rīga, 30.06.2022

Pētījuma aktualitāte

- ES nodarbinātības vadlīnijās (2020) iekļauta personu ar invaliditāti vienlīdzīgu nodarbinātības iespēju sekmēšana, lai pilnībā izmantotu šīs iedzīvotāju grupas potenciālu ekonomikas izaugsmē.
- Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam (NAP2027) ir norādīts uz nenodarbināto personu ar invaliditāti darbaspēka potenciālu un nepieciešamību veidot iekļaujošu darba tirgu
- Darba tirgū Latvijā 2020. gadā bija nodarbināti 27.2% pilngadīgo ar invaliditāti, no tiem 45.9% personu ar invaliditāti darbaspējas vecumā, kamēr nodarbinātības līmenis valstī 71.6% (vecuma grupa 15–64 gadi) (CSP, b.g.; VSAA, b.g.).
- Cilvēki ar invaliditāti ir daudz lielākā mērā pakļauti nabadzības riskam, ja viņi ir ārpus darba tirgus.
- Ņemot vērā Latvijas darba tirgus demogrāfisko struktūru, cilvēki ar invaliditāti ir nepietiekami izmantots darbaspēka resurss.

Pētījuma mērķis:

- identificēt sociāli ekonomiskos faktorus, kuri ietekmē cilvēku ar invaliditāti nodarbinātību Latvijā un reģionos.

Uzdevumi:

- 1) analizēt cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības līmeni;
- 2) Apzināt galvenos sociāli ekonomiskos faktorus, kas ietekmē darba tirgu un reģionālās atšķirības;
- 2) izpētīt cilvēku ar invaliditāti bezdarba situāciju valstī un reģionos.

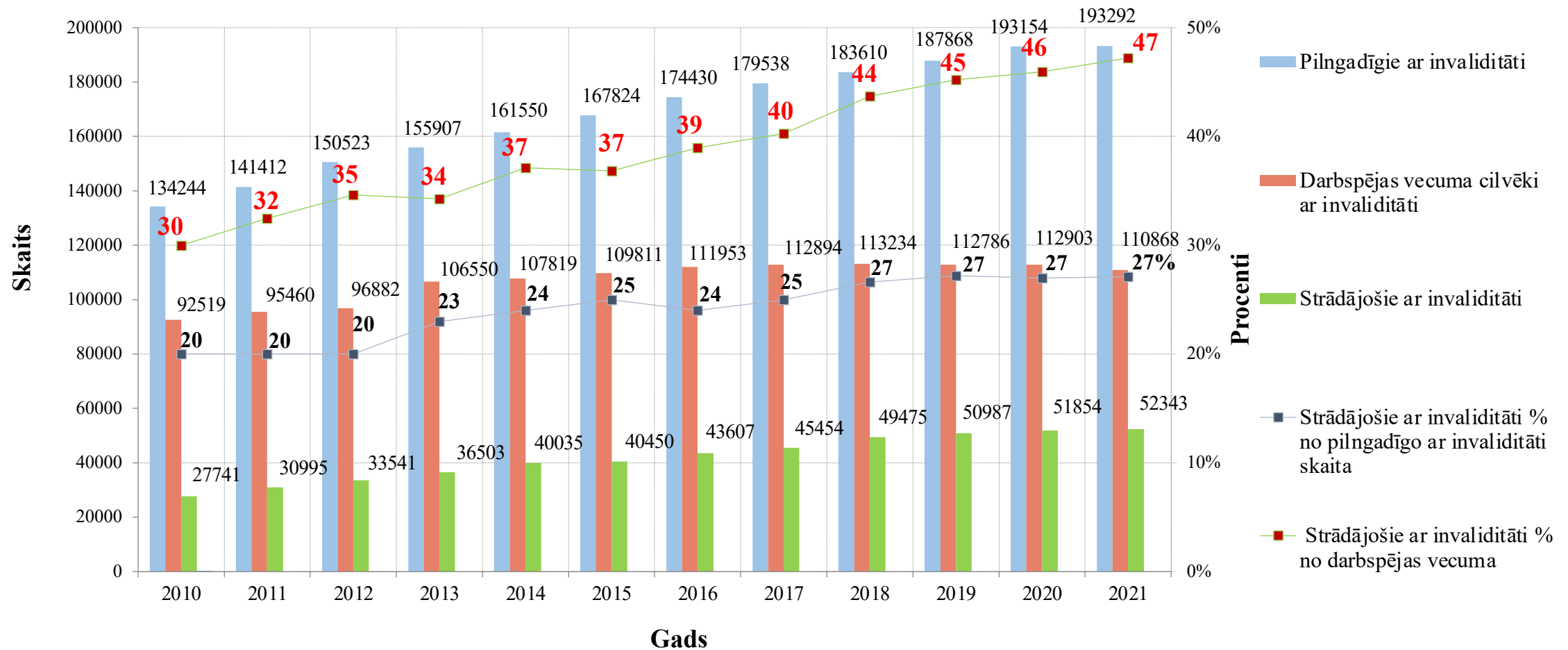
Hipotēze:

- sociāli ekonomiskie faktori ietekmē personu ar invaliditāti nodarbinātību.

Pētījuma metodes:

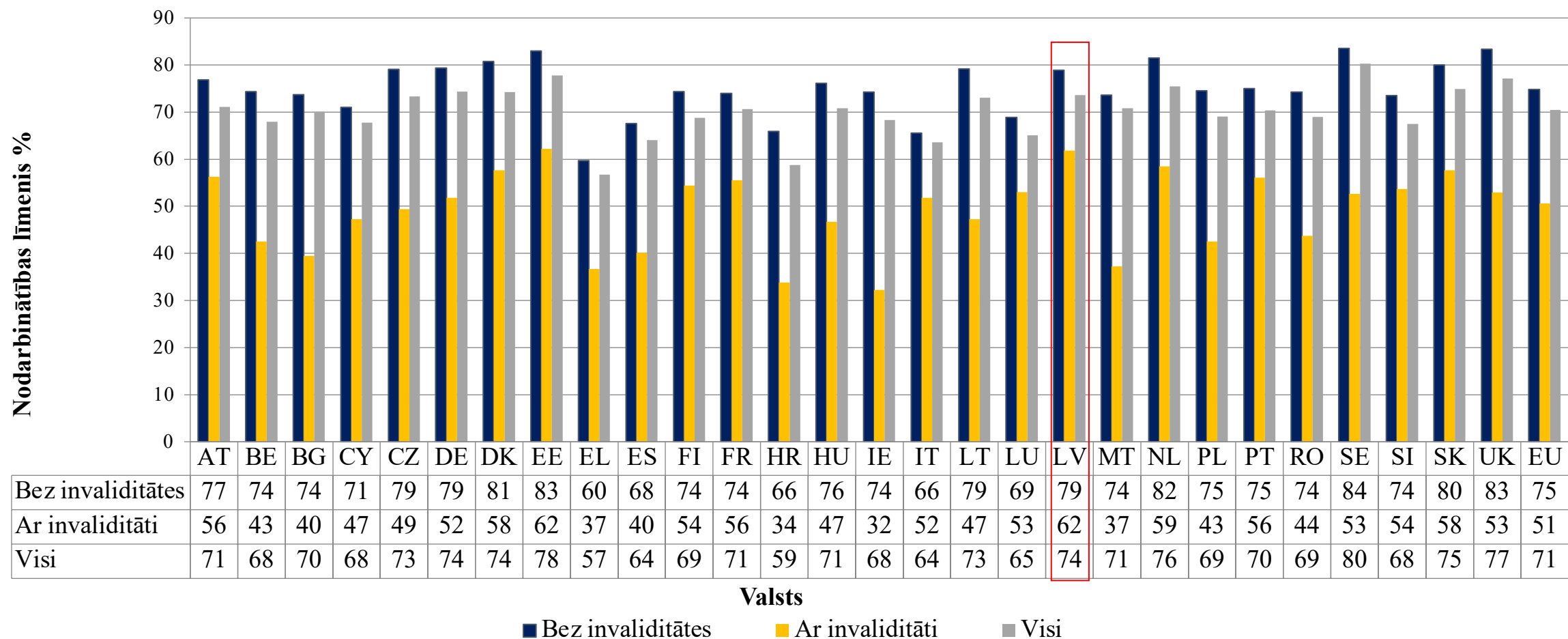
- Statistikas datu analīze un grupēšana; grafiskā metode; korelācijas analīze.

Darbspējas vecuma personu ar invaliditāti un nodarbināto ar invaliditāti skaits un īpatsvars 2010. – 2021. gadā

Avots: veidots pēc LM, b.g.; VDEĀVK, b.g.

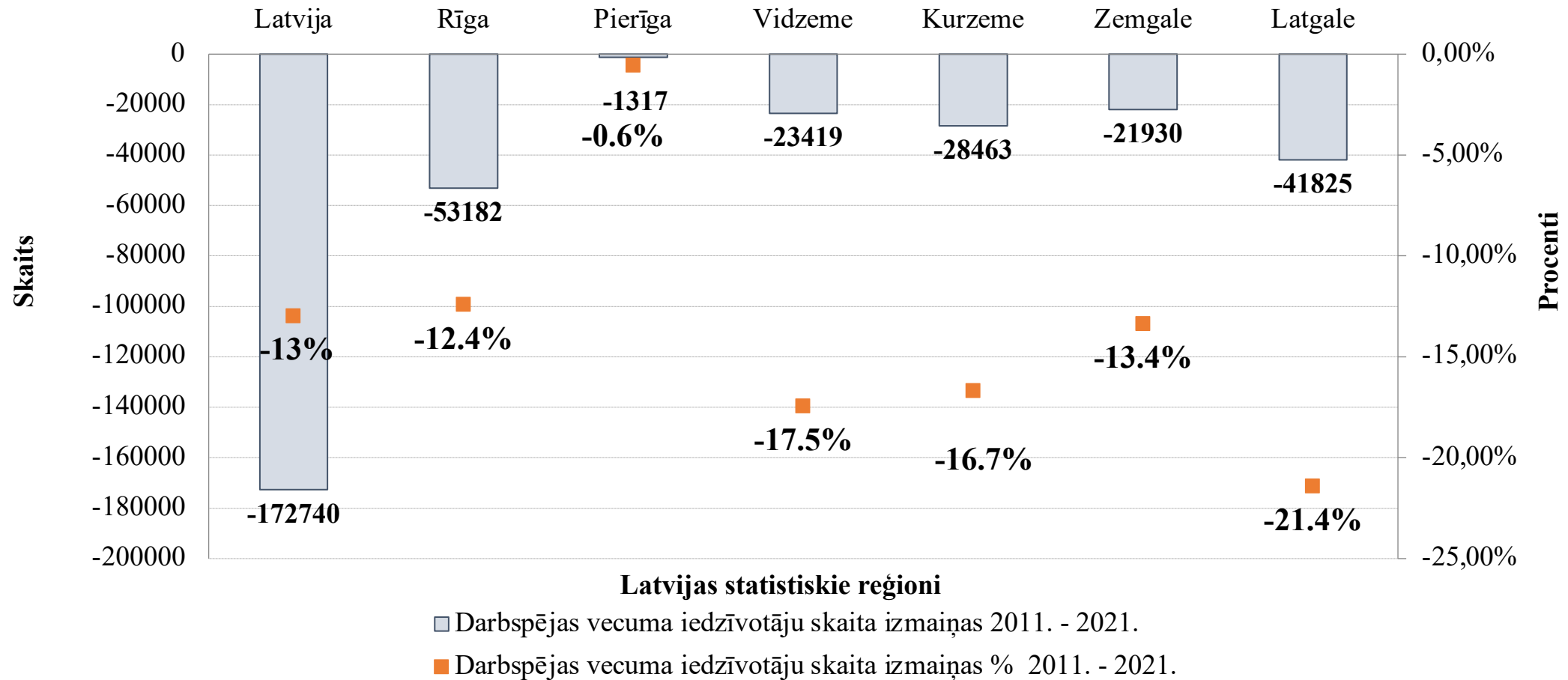
Nodarbinātības līmenis cilvēkiem bez un ar invaliditāti ES valstīs 2017. gadā

EU-SILC (EU Statistics on Income and Living Conditions), 2003 - Ierobežojumi darbībā, kuras cilvēki parasti veic, veselības problēmu dēļ vismaz pēdējos sešus mēnešus. Balstīts uz pašnovērtējumu.

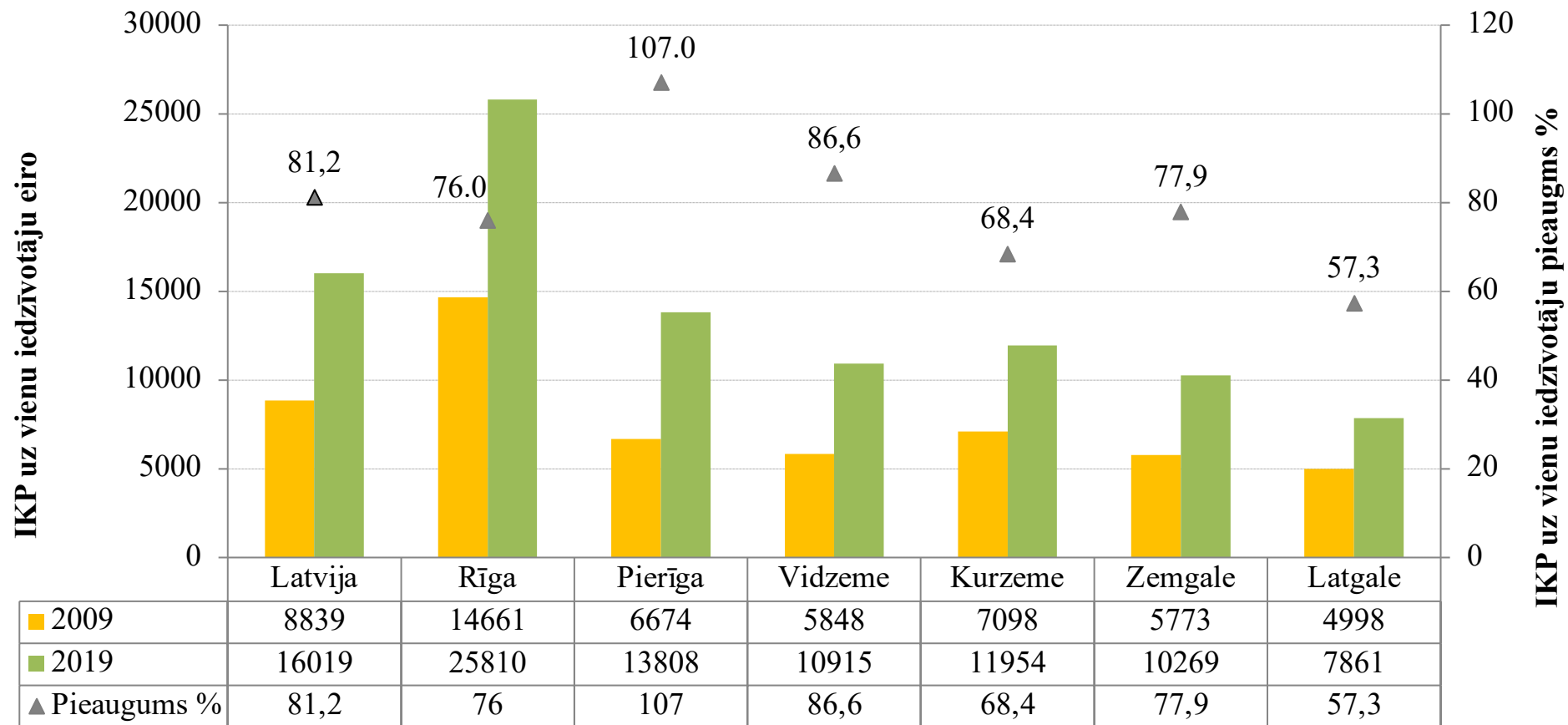
Avots: veidots pēc ANED, 2019

Darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita izmaiņas Latvijā un statistiskajos reģionos 2021. gadā salīdzinājumā ar 2011. gadu.

Avots: veidots pēc CSP, b.g.

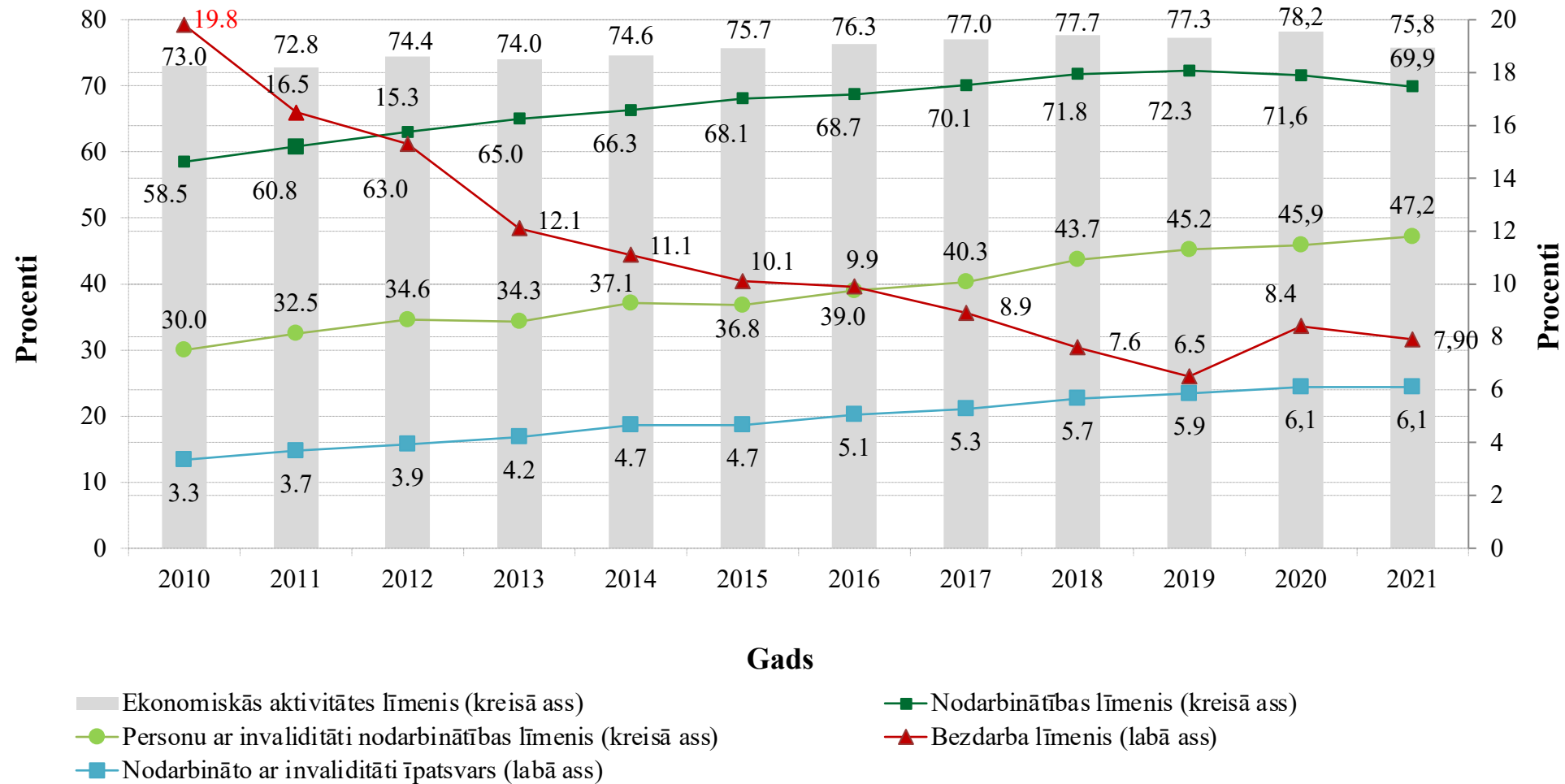
IKP uz vienu iedzīvotāju EUR (faktiskajās cenās) un izmaiņas % Latvijas statistiskajos reģionos 2019. gadā salīdzinājumā ar 2009. gadu

Latvijas statistiskie reģioni

Avots: veidots pēc CSP, b.g.

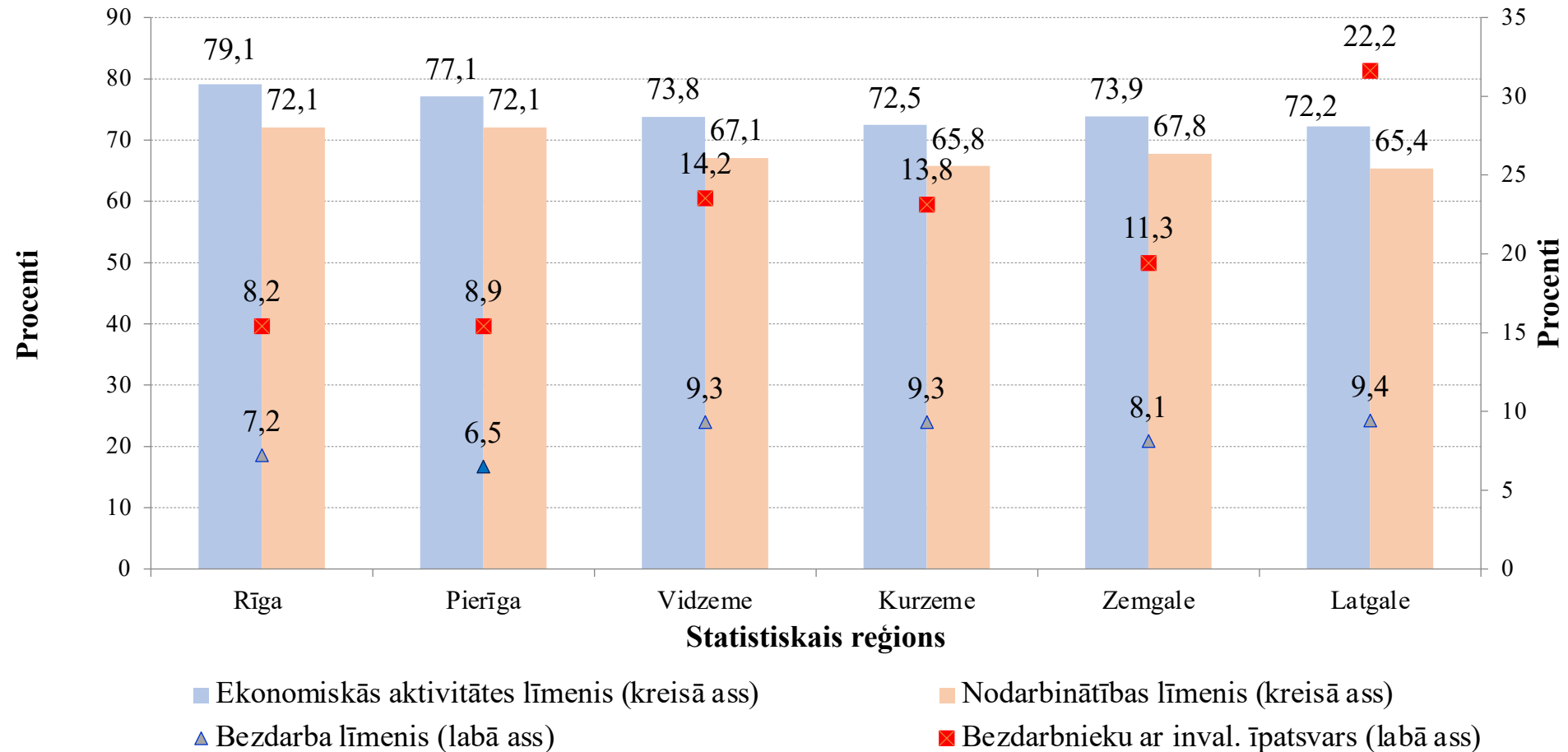
Ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības līmenis kopsakarībā ar bezdarba līmeni un nodarbināto ar invaliditāti īpatsvaru Latvijā 2010.–2020. gadā

Avots: veidots pēc CSP, b.g.; NVA, b.g.

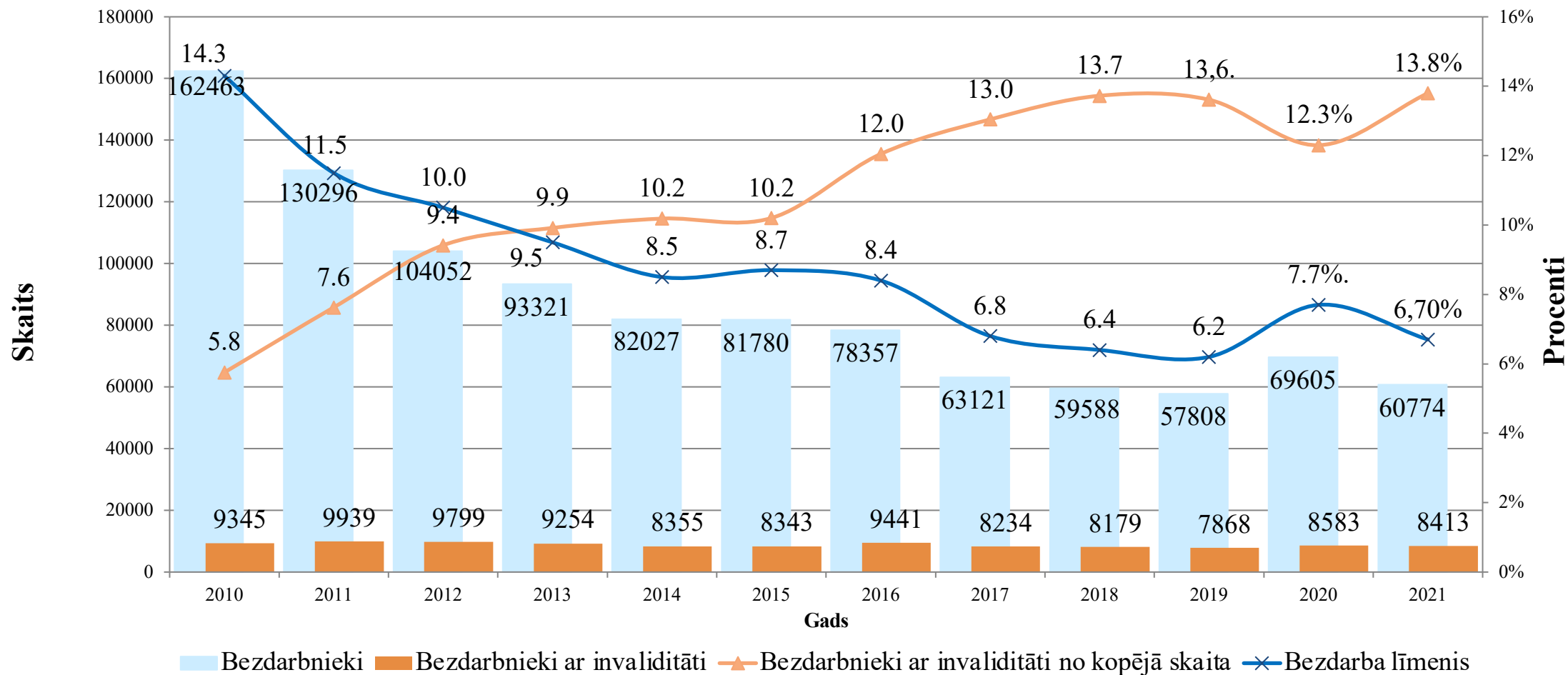

Ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības līmenis kopsakarībā ar bezdarba līmeni un bezdarbnieku ar invaliditāti īpatsvaru Latvijas reģionos 2021. gadā

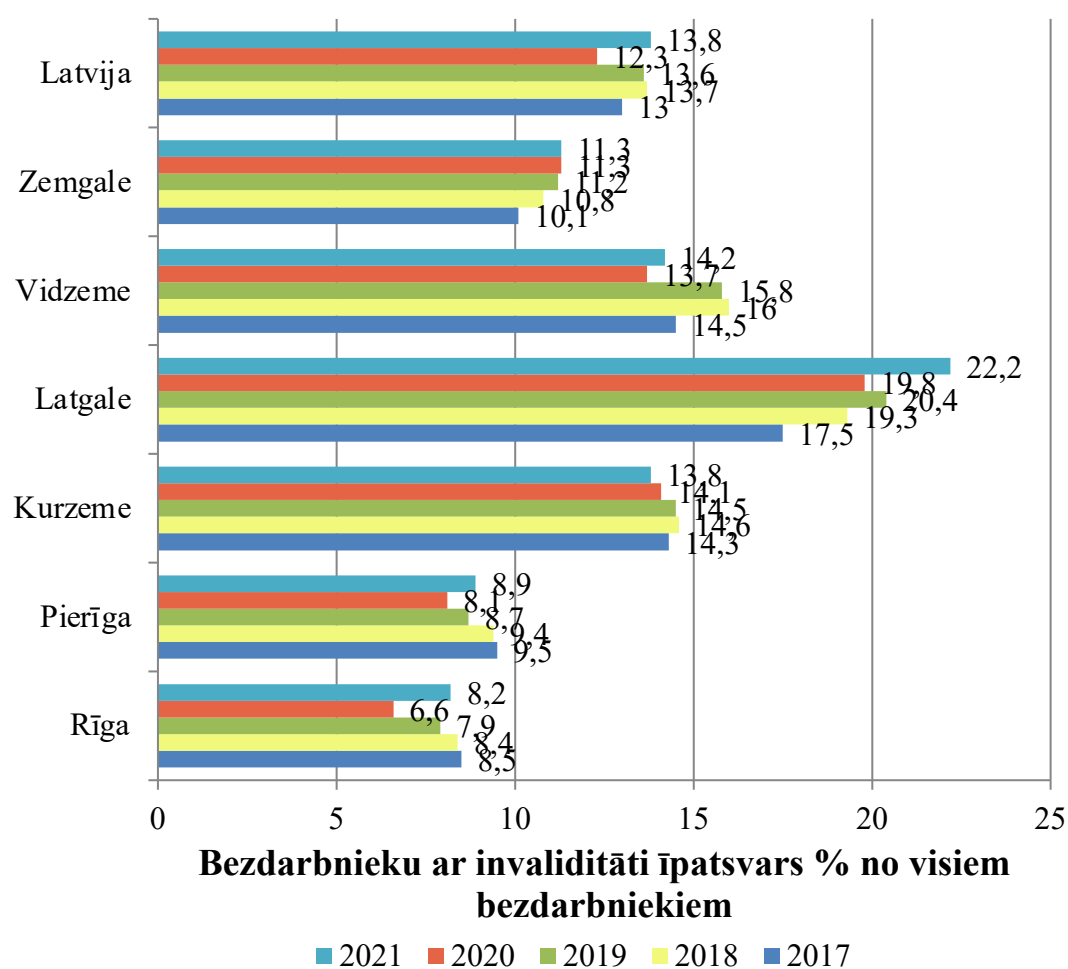
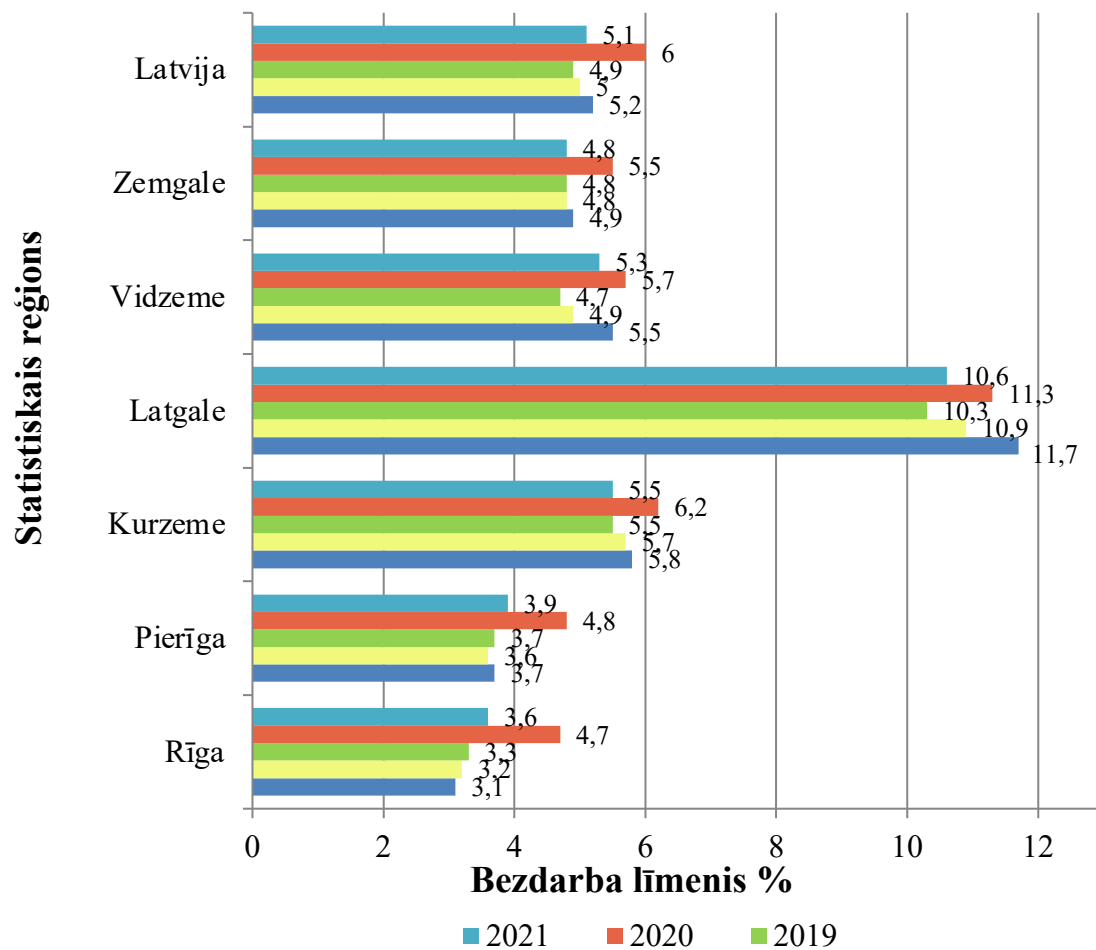
Avots: veidots pēc CSP, b.g.; NVA, b.g.

Bezdarbnieku ar invaliditāti skaita un īpatsvara izmaiņas 2010.–2021. gadā Latvijā

Avots: veidots pēc NVA, b.g.

Bezdarba līmenis un bezdarbnieku ar invaliditāti īpatsvars Latvijas statistiskajos reģionos 2017.–2021. gadā (gada beigās)

Avots: veidots pēc NVA, b.g.

Brīvās darbavietas korelācijā ar darbspējas vecuma personu ar invaliditāti nodarbinātību Latvijā 2008. – 2020. gadā

Rādītājs	Pilngadīgo ar invaliditāti skaits	Darbspējas vecuma cilvēku ar invaliditāti skaits	Nodarbināto ar invaliditāti skaits	Darbspējas vecuma strādājošo ar invaliditāti īpatsvars %	Brīvo darbavietu skaits NVA
Pilngadīgo ar invaliditāti skaits	1	0.946**	0,975**	0.989**	0.738**
Darbspējas vecuma cilvēku ar invaliditāti skaits	0.946**	1	0.885**	0.910**	0.552
Nodarbināto ar invaliditāti skaits	0.975**	0.885**	1	0.992**	0.829**
Darbspējas vecuma strādājošo ar invaliditāti īpatsvars %	0.989**	0.910**	0.992**	1	0.794**
Brīvo darbavietu skaits NVA	0.738**	0.552	0.829**	0.794**	1

Avots: autoru veidots un aprēķināts pēc LM, NVA un World Bank, 2020 datiem ar IBM SPSS programmu;

** . Korelācija ir nozīmīga 0.01 līmenī

Galvenie secinājumi

- Cilvēku ar invaliditāti nodarbinātību labvēlīgi ietekmē tādi sociāli ekonomiskie faktori kā ekonomiska izaugsme, lielāks brīvo darbavietu piedāvājums, augstāks nodarbinātības līmenis un zemāks bezdarba līmenis.
- Cilvēku ar invaliditāti nodarbinātību ietekmē darba tirgus stāvoklis. *Covid-19* pandēmijas ietekme uz darba tirgu nav bijusi liela, ietekme būtiski atšķiras pa nozarēm, profesijām, pašvaldībām un iedzīvotāju grupām.
- Kaut arī pandēmija ir skārusi darba tirgu, jānošķir īstermiņa problēmas, ko izraisījusi pandēmija, no Latvijas darba tirgus ilgtermiņa problēmām.
- Reģionālo atšķirību ietekmē bezdarbnieku ar invaliditāti procentuālais īpatsvars ir zemāks reģionos ar augstāku attīstības līmeni – 2021. gadā Rīgas reģionā bija 8.2% un Pierīgas reģionā 8.9% bezdarbnieku ar invaliditāti, turpretim visaugstākais bezdarbnieku ar invaliditāti īpatsvars no reģistrētajiem bezdarbniekiem bijis Latgalē – 22.2% (NVA b.g.).
- Korelācijas analīze, izmantojot LM un NVA datus par 2008. – 2020. gadu, norāda uz vidēju korelāciju starp brīvo darbavietu skaitu un darbspējas vecuma cilvēku ar invaliditāti skaitu – 0.552. Kaut arī pie lielāka brīvo darbavietu skaita personām ar invaliditāti ir lielākas iespējas uz nodarbinātību, tomēr ne vienmēr persona ar invaliditāti spēj apmierināt darba devēja vajadzības un prasības.

Avoti

1. ANED (2019) *Mainstreaming disability equality in the European Semester 2019– 20 and retrospective analysis*, Pieejams: [https://www.disability-europe.net/search?searchword&searchphrase=any&areas\[0\]=documents_search&areas\[1\]=12](https://www.disability-europe.net/search?searchword&searchphrase=any&areas[0]=documents_search&areas[1]=12) (skat. 07.0.2022)
2. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) [b.g.] *Brīvas darbvietas pa reģioniem vidēji gadā*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/darbvietas-darbalaiks/tabulas/dvb030-brivas-darbvietas-pa-regioniem-videji> (skat. 05.06.2022)
3. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) [b.g.] *Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis Latvijas reģionos*. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/tabulas/nbg040/ekonomiskas-aktivitates-nodarbinatibas-un> (skat. 05.06.2022)
4. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) [b.g.] *Iedzīvotāju skaits un īpatsvars pēc dzimuma pa galvenajam vecuma grupām reģionos, republikas pilsētas, novados un 21 attīstības centra gada sakuma*. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRD/IRD010 (skat. 05.06.2022)
5. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) [b.g.] *Iekšzemes kopprodukts reģionos un republikas pilsētas (faktiskajās cenas)*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/darbvietas-darbalaiks/tabulas/dvb030-brivas-darbvietas-pa-regioniem-videji> (skat. 06.06.2022)
6. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) [b.g.e] *VDEAVK uzskaitē esošo personu ar invaliditāti skaits* Pieejams :<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/veseliba/tabulas/vag132/vdeavk-uzskaite-esoso-personu-ar-invaliditati> (skat. 05.06.2022)
7. European Commission (2020) *Council Decision on Guidelines for the Employment Policies of the Member States*. Brussels, 26.2.2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/> (skat. 05.06.2022)
8. Hersh M. (2010) “Disabled People and Employment: Barriers to Potential Solutions.” In: Moss, G., ed. *Profiting from diversity: the business advantages and the obstacles to achieving diversity*. UK: Palgrave Macmillan, pp. 215–240.
9. Krasnopjorovs O. (2019) *Darbaspēka rezervju anatomija Baltijas valstīs: skats 15 gadu pēc pievienošanās ES*. Latvijas Banka. 70 lpp. Pieejams: https://datnes.latvijabanka.lv/diskusijas-materiali/dm_2_2019-lv.pdf (skat. 06.06.2022)
10. Labklājības ministrija (LM) [b.g.] *Sociālā iekļaušana*. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/sociala-ieklausana-1> (skat. 05.06.2022)

Paldies!

Pētījumu atbalsta Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) realizētais projekta “Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā – INTERFRAME-LV”

Kontaktinformācija:

Zaiga Oborenko

E-pasts: zaiga.oborenko@gmail.com

Tālrunis: +37129259511